ROK II. 1932. NR. 4.

DELEGAT MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO DO SPRAW OCHRONY PRZYRODY

(KRAKÓW, LUBICZ 46)

KWARTALNY BIULETYN INFORMACYJNY

za trzeci kwartał 1932 roku

(wydany 10 października 1932 r.)

A. USTAWY, ROZPORZĄDZENIA I ZARZĄDZENIA WŁADZ PAŃSTWOWYCH.

a) Ustawy.

1. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 11 lipca 1932 r. o unormowaniu właściwości władz i trybu postępowania w zakresie administracji rolnictwa i reform rolnych (Dz. U. R. P., Nr. 67).

Art. 5, ustęp 4, tego rozporządzenia przytaczamy dosłownie:

«art. 51 otrzymuje następujące brzmienie:

Art. 51. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych może w drodze rozporządzenia na oznaczony w niem okres czasu na obszarze całego Państwa, lub jego części:

a) rozszerzać czas ochronny dla zwierząt wymienionych w art. 49,

b) zabraniać całkowicie polowania na niektóre ze zwierząt wymienionych w art. 49,

c) wprowadzać czas ochronny dla dzików, niedźwiedzi, rysi, żbików, lisów, kun leśnych (tumaków), norek i orłów,

d) wprowadzać czas ochronny dla zwierząt uznanych za łowne stosownie do ustępu ostatniego art. 1,

e) zezwalać na polowanie na zwierzęta wymienione w art. 48 z wyjątkiem żubra i bobra.

Nadto Minister Rolnictwa i Reform Rolnych może zezwalać na używanie środków zakazanych w art. 41 w celu zwalczania zwierząt wymienionych w art. 50.

Uprawnienia zawarte w art. niniejszym Minister Rolnictwa i Reform Rolnych może przekazywać w drodze rozporządzenia wojewodom.

Wojewoda może zezwalać w każdym czasie na odstrzał i łowienie środkami nieraniącemi dla celów hodowlanych i naukowych zwierząt wymienionych w art. 48, z wyjątkiem żubra i bobra oraz zwierząt wymienionych w art. 49. Przepis ten nie ma zastosowania do obszarów własnych Państwa, na których, zezwolenie na odstrzał i łowienie środkami nieraniącemi wydaje Minister Rolnictwa i Reform Rolnych».

2. Oświadczenie Rządowe z dn. 21 lipca 1932 r. w sprawie przystąpienia Polski do konwencji o ochronie ptaków pożytecznych dla rolnictwa, podpisanej w Paryżu dnia 19 marca 1902 r. (Dz. U. R. P., Nr. 67) podaje do wiadomości, że na podstawie ustawy z dn. 18 lutego 1932 r. (Dz. U. R. P., Nr. 29) i zgodnie z art. 13 konwencji o ochronie ptaków pożytecznych dla rolnictwa, podpisanej w Paryżu dn. 19 marca 1902 r., zgłoszono Rządowi Francuskiemu w dniu 11 maja 1932 r. przystąpienie Polski do powyższej konwencji.

Do konwencji należą obecnie: Austrja, Belgja, Hiszpanja, Francja, Grecja, Luksemburg, Monako, Niemcy, Portugalja, Szwecja, Szwajcarja, Węgry i Czechosłowacja.

Zupełny tekst konwencji przytoczony jest w Dz. U. R. P., Nr. 67, z r. 1932.

b) Rozporządzenia.

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych o utworzeniu w Białowieży jednostki organizacyjnej szczególnej pod nazwą «Park Narodowy w Białowieży».

§ 1. Z Nadleśnictwa Rezerwat w okręgu Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży tworzy się jednostkę organizacyjną szczególną pod nazwą: «Park Narodowy w Białowieży», podległą administracyjnie tejże Dyrekcji.

§ 2. postanawia, że narazie obowiązują w Parku Białowieskim przepisy i instrukcje wydane dla Nadleśnictw, z uwzględnieniem odrębnego charakteru jednostki.

Rozporządzenie powyższe opiera się na § 6 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 30 grudnia 1924 o organizacji i administracji lasów państwowych.

2. Polecenie Ministerstwa Przemysłu i Handlu do Wyższych Urzędów Górniczych w sprawie ochrony zabytków przyrody w kopalniach.

Na podstawie wyników konferencji w sprawie zabytków świata podziemnego, zwołanej przez Ministerstwo P. i H.[1]) z inicjatywy Delegata Ministra W. R. i O. P., Ministerstwo Przemysłu i Handlu wydało polecenie wyższym Urzędom Górniczym w Warszawie, Krakowie i Katowicach, opracowania i wydania odnośnych okólników do podległych Okręgowych Urzędów Górniczych. Okólnik zwraca uwagę na spotykane w czasie robót górniczych, ważne dla nauki przedmioty i poleca podawać wiadomości o nich do Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. lub do Komisji Ochrony Przyrody przy Państwowym Instytucie Geologicznym.

---

[1]) Por. K. B. I., 1932, Nr. 3.

B. REZERWATY I POMNIKI PRZYRODY.

a) Realizacja.

1. Las ochronny w Brzózie Królewskiej, pow. łańcucki.

Część lasów, położonych w gminie kat. Brzóza Królewska, pow. łańcuckiego, o powierzchni 88,85 ha, została uznana za las ochronny, reskryptem Wojewody lwowskiego z dn. 13. VI. 1932, L. RL. 2879 ex 1931. Las ten, będący własnością p. A. Potockiego, stanowi piękny drzewostan jodłowo-bukowy z domieszką innych drzew i jest jednym z nielicznych już szczątków dawnej puszczy Sandomierskiej.

2. Rezerwat w Lipowcu, pow. chrzanowski.

Wzgórze, na którem wznosi się ruina zamku w Lipowcu, zostało uznane za chronione a las za ochronny, ze względów przyrodniczych oraz krajobrazowych, jako otoczenie ruiny. Granice rezerwatu zostały wytyczone na podstawie porozumienia Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego z zarządem dóbr ks. Donnersmarcka. Sposób regularnej gospodarki leśnej, przewidziany na terenie ochronnym, ustali specjalna komisja.

3. Ochrona drzew przy kościele w Pilicy.

Urząd Wojewódzki Kielecki, pismem Nr. AK. 11/6/14/Ki/32 z dn. 12 września 1932 r., uznał za zabytek podlegający opiece prawa kościół w Pilicy pod wezwaniem św. Piotra i Pawła. Ochronie podlegają również rosnące przy kościele stare drzewa.

4. Ochrona parku w Niedźwiedziu.

Urząd Wojewódzki Kielecki, pismem z dn. 12 września 1932, Nr. AK. 11/Mi/10/Ki/32, uznał za zabytek, podlegający ochronie prawa, park przy pałacu w Niedźwiedziu, pow. miechowskiego, będący własnością p. A. Wodzickiej.

5. Powstanie Sekcji ochrony i hodowli łosia.

Przy Polskim Związku Stowarzyszeń Łowieckich (Warszawa, Nowy Świat 35) powstała osobna «Sekcja ochrony i hodowli łosia», której regulamin ogłoszono w numerze 26 «Łowca Polskiego» z roku bieżącego. Członkiem Sekcji może zostać każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, zgłaszający swój akces ze zobowiązaniem się do uiszczania wkładki w kwocie 10.— zł rocznie.

b) Zmiany i projekty.

1. Uzupełnienie rezerwatów bobrowych nad rzeką Żegulanką.

Celem uzupełnienia i zabezpieczenia dwu rezerwatów bobrowych nad Żegulanką w woj. poleskiem, a na wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Ministerstwo Wyznań Rel. i Oświecenia Publicz. wystąpiło z wnioskiem do p. Wojewody poleskiego o uznanie za ochronny ze względów naukowych również lasu położonego wzdłuż wspomnianej rzeki w majątku Piaski, pow. kossowskiego, własności p. W. Pusłowskiego. Las ochronny ma objąć około 100 ha.

2. Projekt ochrony «Prządek» koło Krosna[1]).

Sprawą wyznaczenia granic projektowanego rezerwatu skał piaskowcowych pod Krosnem i jego opisem naukowym, zajął się z ramienia P. R. O. P. dr. H. Świdziński, współpracownik Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie.

3. Prace Kuratorjum nad rezerwatem Świteskim.

Celem zorganizowania stałej opieki nad jeziorem Świteź, które — jak wiadomo — od roku 1931 stanowi wraz z otaczającemi je lasami rezerwat, powstało «Kuratorjum Rezerwatu Świtezi», które posiada delegaturę P. R. O. P. Do «Kuratorjum» wszedł w charakterze przewodniczącego dotychczasowy delegat P. R. O. P. na powiat nowogródzki, p. K. Karpowicz, nadto prof. K. Kulwieć i nadleśniczy, inż. Puzynowski, jako sekretarz. Kuratorjum wdrożyło akcję celem uzupełnienia rezerwatu przez uznanie za ochronny terenu folwarku Płużyny. Nadto poczyniono kroki zmierzające do nabycia Świtezi-Pieszczanki w drodze zamiany na majątek Piotrków w Lubelskiem, na co zainteresowane strony się zgodziły, oraz w celu zlikwidowania w drodze komasacji półenklaw, znajdujących się na terenie rezerwatu. Dalej, postanowiono skasować zbędne drogi i ścieżki i dążyć do przesunięcia budującej się drogi z Nowogródka do Baranowicz, tak, żeby nie przechodziła blisko jeziora. Wreszcie dla utrzymania stałego poziomu wody mają być zasypane rowy odpływowe na wschodnim brzegu jeziora i sam brzeg odpowiednio wzmocniony. Koszta tych prac pokryje częściowo Krakowski Oddział Ligi Ochrony Przyrody. Sposób zagospodarowania lasów wchodzących w skład rezerwatu ustali specjalne zarządzenie organów naczelnych Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych.

4. O rezerwat nad Piaśnicą.

Lustracja terenów położonych między rzeką Piaśnicą, a jeziorem Żarnowieckiem, dokonana przez przedstawicieli Władz wojewódzkich i Dyrekcji Lasów Państw., przy współudziale zainteresowanego dzierżawcy domeny Żarnowiec i przedstawiciela Uniwersytetu Poznańskiego prof. B. Niklewskiego, wykazała, że celem odpowiedniej ochrony ważnych naukowo zbiorowisk roślin, znajdujących się na tym terenie, należy: 1) teren ten uznać za ochronny, 2) zakazać wyrębu drzew i krzewów, 3) zakazać koszenia i pasania inwentarza, 4) zalesić miejsca ogołocone z drzew skutkiem dokonanego już wyrębu i 5) wyznaczyć granice terenu ochronnego zapomocą słupów i kopców. Sprawę przekazano Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu, jako władzy kompetentnej.

c) Niszczenie i straty.

1. Budowle w Pieninach.

W ciągu ubiegłego lata powstały na terenie Pienin trzy budowle szpecące krajobraz i nieusprawiedliwione gospodarczo. Mianowicie: dom u wnijścia do Pienin i 2 kioski z napojami, jeden pod Trzema Koronami, a drugi na Wymiarkach Wyżnich, w miejscu rozdzielenia ścieżek do Pustelni i na Trzy Korony.

[1]) Por. K. B. I., 1932, Nr. 2.

Delegat Ministra W. R. i O. P. poczynił w Starostwie nowotarskiem kroki, zmierzające do rozbiórki rozpoczętych budowli. Podobne kroki wdrożyło również Prezydjum Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Dzięki tym staraniom kioski zostały usunięte, natomiast dom, szpecący wejście do Parku Narodowego, dalej się buduje.

2. Niszczenie rezerwatu na Kępie Radłowskiej.

Ten jedyny na polskiem wybrzeżu morskiem rezerwat jest niszczony przez letników, przedewszystkiem przez zakładanie na terenie rezerwatu obozów i palenie ognisk. Nadto niszczone są piaszczyste stoki wybrzeża morskiego, przedstawiające interesujące formy erozji. Delegat Ministra W. R. i O. P. zwrócił się w tej sprawie do Kierownictwa Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych, do którego należy opieka nad rezerwatem.

3. Handel szarotkami w Tatrach, mimo ponawianych zakazów ze strony Starostwa nowotarskiego, nietylko nie ustaje, ale przybiera na rozmiarach. Szczególnie groźnem dla flory skalnej jest, praktykowane obecnie przez juhasów, zrzucanie przy pomocy długich żerdzi z miejsc niedostępnych całych darni roślinności. Środki stosowane dotychczas przez władze celem wytępienia handlu szarotkami okazują się niewystarczającemi.

4. Kiosk na hali Pisanej w dolinie Kościeliskiej.

Jeden ze współwłaścicieli hali Pisanej rozbudował dawniej już na wymienionej hali postawiony kiosk i doprowadził do niego wielkie koryto z desek. Delegat Ministra W. R. i O. P. zwrócił się do p. Starosty w Nowym Targu o wydanie nakazu usunięcia tej budowli.

5. Zanieczyszczanie wód w rzekach.

Według wiadomości dostarczonych przez Amatorskie Towarzystwo Sportu Wędkowego w Krakowie, woda w górnym biegu Wisły bywa często zabarwiona na kolor niebieski. Skutkiem tego jest masowe zatruwanie ryb, a zanieczyszczenie wody odczuwa też ujemnie kąpiąca się w Wiśle publiczność. Także Wilga poniżej Borku Fałęckiego jest często silnie zatruta dużemi ilościami sody i wykazuje ceglane zabarwienie.

7. Orzeczenie karne za zabicie strepeta.

Przeciw A. Wajdzie, który zabił nieprawnie strepeta, Starostwo w Bochni wydało orzeczenie karne, opiewające na grzywnę w kwocie 10.— zł, lub karę aresztu przez dwa dni.

C. Z DZIAŁALNOŚCI P. R. O. P.

1. Mianowanie nowego członka P. R. O. P.

Pan Minister W. R. i O. P. pismem z 30. IX. 1932 r. Nr. IVNS/7224/32 zamianował członkiem P. R. O. P. p. Adama hr. Starzeńskiego z Kościelca.

2. Nowe delegatury P. R. O. P.

Delegatem P. R. O. P. na powiat bielski mianowany został p. Stanisław Karpiński, prof. gimnazjum w Bielsku.

Były delegat Rady na powiat częstochowski, inż. Jan Feliks Jurkowski, objął obowiązki delegata P. R. O. P. w powiecie augustowskiem.

3. Wystawy Ochrony Przyrody w Cieszynie i Bielsku.

W dniach od 29 maja do 4 czerwca 1932 r. odbyła się w Cieszynie, w Auli P. W. S. G. W. wystawa Ochrony Przyrody, urządzona staraniem P. R. O. P. i Cieszyńskiego Oddziału P. T. T.

Otwarcia dokonał Delegat Ministra W. R. i O. P., prof. W. Szafer. Licznie zebrani przedstawiciele władz cywilnych i wojskowych, naczelnicy urzędów, dyrektorowie szkół i przedstawiciele miejscowego społeczeństwa okazali duże zainteresowanie tą pierwszą na Śląsku wystawą Ochrony Przyrody. W następnych dniach zwiedzała wystawę młodzież szkół nietylko cieszyńskich, lecz także paru okolicznych. Szczególne zainteresowanie wywołał film z życia bobrów, wyświetlany w sali miejscowego kina i objaśniany żywem słowem przez delegata P. R. O. P., prof. K. Simma. Wystawę zwiedziło przeszło 2000 młodzieży szkolnej.

W połowie czerwca odbyła się w Białej wystawa Ochrony Przyrody i Hodowli, zorganizowana przez p. St. Karpińskiego, delegata P. R. O. P. Dowodem wielkiego zainteresowania, które wystawa rozbudziła, jest ilość zwiedzających: około 1000 osób ze starszego społeczeństwa i ponad 4000 młodzieży szkolnej.

4. Opinja o rozporządzeniu Ministra Rolnictwa o ochronie ryb i raków na wodach otwartych.

W związku z konferencją poświęconą projektowi powyższego rozporządzenia, która na podstawie reskryptu Ministerstwa Rolnictwa odbyła się w Krakowskim Urzędzie Wojewódzkim, dn. 4 lipca b. r., P. R. O. P. przedłożyła Ministerstwu Rolnictwa swoją opinję w tej sprawie. Zwraca się w niej uwagę na potrzebę rozgraniczenia, przy nadarzającej się sposobności, pomiędzy obszarami wód morskich i wód słodkich, gdyż obszary te podlegają różnym Ministerstwom i metody połowu są na nich różne. W dalszym ciągu zajmuje się P. R. O. P. przedewszystkiem ochroną ryb łososiowatych, proponując przyjęcie większej niż podano w projekcie miary ochronnej, która zarówno z przyczyn rzeczowych, jak i ze względu na uchwały Komisji Bałtyckiej Międzynarodowej Rady Badań Morza nie powinna być mniejsza niż 45 cm. Dwumiesięczny czas ochronny, przyjęty w projekcie rozporządzenia dla wszystkich gatunków ryb, uważa Rada za zbyt krótki ze względów biologicznych oraz małej wartości handlowej ryby po okresie tarła.

5. Opinja o projekcie nowelizacji ustawy łowieckiej.

Na podstawie nadesłanego projektu zmiany rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie łowieckiem, P. R. O. P. doszła do przekonania, że nowela ta w całości stanowi istotny postęp i w znacznej mierze uwzględnia postulaty wysuwane przez Radę. Zastrzeżenia P. R. O. P. odnoszą się raczej do szczegółów, dotyczących administracji obwodów łowieckich oraz wydatniejszej ochrony pewnych gatunków zwierząt, bądź przez przedłużenie, względnie

utrzymanie istniejącego czasu ochronnego (łosie-byki, jelenie-byki, sarny-kozy, dzikie kaczki) lub przez zupełny zakaz strzelania, względnie wykreślenie z listy zwierząt niechronionych (norka, orły wogóle, drop i strepet, bocian biały, dzierzba srokosz, czapla).

6. Latarnia morska na Helu.

W związku z projektem budowy nowej latarni morskiej na Helu, na Szwedzkiej Górze, R. P. O. P. za pośrednictwem Ministerstwa W. R. i O. P. interwenjowała w kierunku zaopatrzenia tej latarni, jak i innych latarni polskich, w siatki zabezpieczające przelotne ptactwo przed rozbiciem. Według wyjaśnienia Urzędu Morskiego, projektowana latarnia należy do rzędu świateł pomocniczych z charakterystyką błyskową, które dla ptaków nie są groźne.

7. Kosówka w Karpatach wschodnich.

Firma «Howerla» zabiega znów o uruchomienie fabryki olejków kosodrzewinowych na połoninie Maryszewskiej pod Homułem w grupie Czarnohory, która to fabryka została zamknięta i opieczętowana przez Starostwo w Nadwórnej, ponieważ jej istnienie sprzeczne jest z treścią rozporządzenia Prezydenta Rzpltej z dnia 24. VI. 1927 r., «zakazującego wypalania kosodrzewiny jak również pozbawiania jej gałęzi, pędów, pączków i igieł». Obecnie stwierdzono komisyjnie z ramienia P. R. O. P., iż fabryka na Maryszewskiej, wybudowana tandetnie, znajduje się w zupełnej ruinie po zgnieceniu jej przez śniegi, a maszyny są zniszczone przez złodziei, gdyż nikt fabryki nie pilnuje. Stwierdzono również, że na wyciętych dawniej pasach kosodrzewina zupełnie się nie odnawia. — Zainteresowane tą sprawą koła ochroniarskie i turystyczne wyrażają zgodnie opinję, iż fabryka na Maryszewskiej nie może być po raz trzeci budowana. Delegat Ministra W. R. i O. P. interwenjował w tym kierunku w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych.

D. AKCJA MIĘDZYNARODOWA.

1. Przedstawiciele P. R. O. P. w Radzie Administracyjnej M. B. O. P. w Brukseli.

Rada Administracyjna Międzynar. Biura Ochrony Przyrody w Brukseli na posiedzeniu w lecie b. r. wyraziła życzenie, żeby Polska była reprezentowana w Radzie. Na tej podstawie P. R. O. P. desygnowała jako swych przedstawicieli do Międzynarodowego Biura O. P. w Brukseli prof. dra M. Siedleckiego i prof. dra Wł. Szafera.

2. Otwarcie części słowackiej Parku Narodowego w Pieninach odbyło się w dniu 17 lipca b. r., w Czerwonym Klasztorze, przy udziale reprezentantów Czechosłowacji i licznych gości z Polski. W najbliższym czasie powołana będzie mieszana Komisja Parkowa, uzgadniająca wszelkie poczynania na terenie wspólnego, polsko-słowackiego Parku Narodowego. Kierownikiem polskiej części tego Parku mianowany został p. inż. T. Owczarzak.

E. SPRAWY WYDAWNICZE.

1. Podręcznik ochrony przyrody, p. t. *Skarby Przyrody i ich ochrona,* ukazał się obecnie na półkach księgarskich. Na treść jego składa się następujących 21 rozdziałów: J. G. Pawlikowski, Ogólny rzut oka na istotę ochrony przyrody, jej znaczenie i sposoby realizacji. W. Szafer, Z dziejów ochrony przyrody. J. Smoleński, Ochrona krajobrazu. H. Jasieński, Stosunek techniki do ochrony przyrody. A. Wodziczko, Ochrona roślin. J. Grochmalicki, Ochrona zwierząt niższych. T. Jaczewski, Ochrona owadów. W. Roszkowski, Ochrona płazów i gadów. M. Siedlecki, Ochrona ryb. J. Sokołowski, Ochrona ptaków. E. Lubicz-Niezabitowski, Ochrona zwierząt ssących w Polsce. J. Domaniewski, Ochrona przyrody a łowiectwo. S. Sokołowski, Ochrona przyrody a leśnictwo. S. Kreutz, Ochrona przyrody nieożywionej. J. G. Pawlikowski, Prawodawstwo ochronne. W. Kulczyńska, Organizacja ochrony przyrody w Polsce niepodległej. W. Goetel, Parki Narodowe w Polsce. W. Szafer, Rezerwaty w Polsce. A. Wodziczko, Ochrona przyrody w szkole. W. Kulczyńska i W. Szafer, Literatura i wskazówki bibljograficzne.

2. A. Hilitzer i A. Zlatník. *Přehled přírodních reservací a jejich návrhů na Podkarpatské Rusi.* — Praha 1932, (w wydawnictwach Masarykowej Akademji Nauk). — Zawiera opis 35 terenów górskich, położonych na Rusi Podkarpackiej, które bądźto są już rezerwatami, bądź też wskazane są przez autorów jako tereny zasługujące na ochronę. Kilka z istniejących lub projektowanych obszarów ochronnych, sąsiaduje bezpośrednio z polską granicą; rezerwat pod Howerlą łączy się z naszym Parkiem Narodowym na Czarnohorze i stanowi jego niewielkie lecz cenne uzupełnienie.

Prof. Dr Władysław Szafer,
Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do spraw ochrony przyrody.

KRAKÓW. — DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI.